

УДК 316.32

П.В. ВОЛОДІН

Запорізький національний технічний університет, Запоріжжя

ЛЮДИНА ТА ЇЇ ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ

Специфіка глобальних проблем складається, насамперед, у тім, що вони стосуються кожної живої людини на землі, вимагають для свого рішення об'єднаних зусиль усього людства. Зрештою, вони всі перебувають у такій складній взаємозалежності, що рішення однієї з них не можливо без обліку інших проблем.

Ключові слова: людина, глобальність, розвиток, економіка, гуманізм

Вступ

Людина була й залишається глобальною проблемою, суспільним феноменом й одночасно проблемою тільки власного Я. Людина, що живе в складному й суперечливому світі, персоніфікує всі його проблеми, відбиває їх у своєму власному внутрішньому світі. До цього додаються численні фактори гуманізму, які властиві людському розвитку, обтяжені глобальним безладдям, цивілізаційними катаклізмами, тероризмом, міжнародною злочинністю. Оскільки ці проблеми глобальні, загальнолюдські, то природно, що їхні рішення повинні перебувати в епіцентрі міжнародної політики.

У сучасних умовах більше, ніж коли-небудь, у минулому, розвиток кожної країни, залежить від міжнародної обстановки. У полі зору всіх, хто розділяє тривоги й надії ХХІ сторіччя, все частіше виявляються протиріччя глобального масштабу, так називаємі глобальні проблеми, які зачіпають самі основи людського існування. Ці протиріччя тісно пов'язані з виснаженням природних ресурсів, ростом народонаселення на планеті й труднощами забезпечення його продовольством, поглибленням нерівності в розвитку окремих країн, регіонів і розширенням зон бідності й убогості. У багатьох регіонах планети людина не захищена від бідності, маніпуляцій її свідомістю, позбавлена поваги. Люди почувають себе чужими, не потрібними власній державі, перешкодою на шляху «цивілізації нового світового порядку». Проти цього протестує й наука, і культура, і гуманістична суспільна свідомість.

Мета статті – розгляд глобальних проблем й їхнє рішення, які вимагають масового осмислення й об'єднання зусиль всіх народів і держав.

Обговорення проблеми

Глобалізація людських проблем закономірно припускає гуманізацію міжнародних і міждержавних відносин. Це означає, що політика ведеться заради людей, що інтереси людини, її права вище прерогатив держави: не люди живуть заради держави, а держава функціонує заради людей, покликана бути їхнім оточуючим засобом, а не самоціллю. Головний критерій державних і суспільних інтересів служіння людям. Сучасний світ як світ усього людства досить складний і динамічний. У ньому відбувається відповідно до об'єктивних законів колосальні зміни, революційні перетворення. Для нього характерні не тільки соціальні революції, але й науково технічна революція, що принесла з одного боку, не колишній матеріальний, соціальний і духовних прогрес, а з іншого боку - якісний процес у засобах руйнування, у появи й удосконалюванні ядерної зброї, що створює серйозну загрозу для людства. Винятково складними стали й міжнародні відносини, які являють собою, насамперед, взаємодію історично сформованих національних або багатонаціональних держав, які мають свої власні інтереси. Вони не однорідні по своєму економічному й соціально-політичному порядку. Під впливом НТР виникли глобальні проблеми, які необхідно вимагають їхнього рішення. До глобальних проблем відносяться наступні: знаходження шляхів стійкого економічного розвитку у зв'язку з тим, що сучасні технологічні структури досягли межі; проблема між миром і небезпекою війни, між виживанням людства

й небезпекою його загибелі; забезпечення міжнародної безпеки; екологічні проблеми, які поставили людство перед погрозою екологічного колапсу; проблема демографії й інші.

Особливість їх полягає в тому, що кожна із цих проблем носить комплексний характер, що обумовлено зростаючою цілісністю світу. Специфіка глобальних проблем складається, насамперед, у тім, що вони стосуються кожної живущої людини на землі, вимагають для свого рішення об'єднаних зусиль усього людства. Зрештою, вони всі перебувають у такій складній взаємозалежності, що рішення однієї з них не можливо без рішення інших проблем. Динамізм, інтенсивність діяльності людей, як у природі, так й у соціальній сфері, всезростаюча її потужність і масштаби створюють небачені колись, нові для людства проблеми. Економіка була й залишається домінуючим фактором глобалізації. Основні економічні процеси, сьогодні є глобальними, тобто здійснюються в реальний період часу в глобальних масштабах. Об'єктивні процеси інтеграції економік виникли під впливом нової, технологічної епохи й мають потребу в небувалій концентрації інтелектуальних, матеріальних, фінансових і природних капіталів для забезпечення ресурсами стратегічних «проривних» технологій, як основних факторів конкурентноздатності й формування на світовій арені. Країни - учасниці інтеграційних процесів змушені поступово відмовлятися від частини свого суверенітету й приймати всезростаючі технологічні, економічні, інформаційні й політичні взаємопроникнення, сприяючи процесу утворення «світу без границь». Вільні ринкові відносини сприяють не тільки росту й процвітанню, але й приводять до розподілу суб'єктів ринкових відносин на тих, хто процвітає й тих, хто терпить поразки й гине. Якщо усередині країни така диференціація стосується тільки фірм, то в умовах глобалізації процес виживання сильних і занепаду більше слабких стосується цілих країн. Інтеграція планетарного господарства в майбутньому буде тривати, й у цьому інтегрованому світі багато чого, буде залежати від транснаціональних компаній.

Концентрація людських можливостей, науково-технічних знань і досвіду, а так само міжнародна (глобальна) організація керування дають можливість транснаціональним компаніям оптимально розміщати джерела матеріально-технічного забезпечення виробництва й збуту. Останнім часом спостерігається постійний ріст масштабів транс націоналізації - підвищення темпів міжнародного руху капіталу, роботи й інших ресурсів. Транс націоналізація перетворилася на багато каналний процес. Транснаціональна компанія зіграє важливу роль в інтернаціоналізації ринку роботи й міжнародних стандартів. Цьому сприяє так само трудова міграція усередині міжнародних корпорацій, насамперед переміщення висококваліфікованих інженерно-технічних працівників і менеджерів. Підвищення значимості транснаціональних відносин викликає все більший інтерес до питання про їх загальну кількісну оцінку. Із цією метою був запропонований єдиний комплексний показник транс націоналізації, що поєднує п'ять основних критеріїв - продаж, виробництво, зайнятість, активність й інвестиції. Транснаціональні компанії, так само мали значну вагу на товарних біржах й у створенні матеріальних запасів. Союзи транснаціональних компаній сьогодні, у рамках глобальної стратегії транснаціональних компаній, фактори трудозатратності й техноємкості усе більше поєднуються. Звичайно міжнародні корпорації розміщують виробництво традиційних товарів споживання в менш розвинених країнах, де є можливості накласти на дешеву робочу силу високі технології, що багаторазово збільшує їхній прибуток. Наукомісткі області (електроніка, літакобудування та інші) сконцентровані переважно в промислово розвинених країнах.

Таким чином, розглядаючи економічні аспекти глобалізації, необхідно відзначити, що визначальним елементом світової економіки є розвиток новітніх інформаційних технологій і засобів комунікації, завдяки чому на світовий ринок можуть успішно виходити не тільки потужні транснаціональні компанії, але практично кожен суб'єкт підприємницької діяльності включаючи окремого громадянина. Цей феномен надає специфічні риси глобальній економіці, що формується. Важливе значення має глобальна проблема інформаційного суспільства. Саме цей термін досить широкий і містить у собі насамперед глобальну уніфіковану інформаційну індустрію, що розвивається на тлі безупинно зростаючої ролі

інформації й знань у політичному, економічному й соціально-культурному контекстах. Він відбиває той факт, що в умовах глобалізації одним з основних стратегічних ресурсів стають інформація й знання, які являють собою інтелектуальний капітал. Інформаційні технології найбільш прибуткові й формують масову свідомість. Якщо раніше людство змінювало матеріальний світ, то тепер міняє себе.

Нове формування єдиного світового інформаційного простору й поглиблення процесів інформаційної й економічної інтеграції країн і народів, відбувається шляхом становлення й подальшого домінування в економіці найбільш передових країн нових технологічних укладів, які базуються на масовому використанні сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій. З появою глобальних комп'ютерних систем, і в першу чергу Інтернету, які незмірно збільшили потужність й інформаційні можливості окремих комп'ютерів. Спостерігаємий прогрес розвитку інформаційно-телекомунікаційних технологій відкриває величезні можливості всім приватним особам, компаніям співтовариствам більш ефективно й творчо вирішувати насущні економічні й соціальні проблеми. Особливо важливим моментом є те, що з інтенсивним розвитком самих глобальних мереж відбувається й можливість, що з'явилася, при безпосередньому спілкуванні між людьми різних народів і держав, у режимі реального часу. Саме цей факт впливає на політику, економіку, культуру держав світу й міжнародні відношення в цілому, і спричиняє правомірність говорити про рух, що намітився, до зовсім нового типу суспільства XXI сторіччя - інформаційному, яке стає складовою частиною сучасних політичних процесів. З одного боку, використання нових інформаційно-телекомунікаційних технологій надає громадянам можливість швидкого доступу до текстів законопроектів, до значного обсягу інформації по широкому спектру політичних питань. З іншого боку - вони збільшують ефективність самих державних органів, допомагають налагодити більш тісну взаємодію між державою й суспільством, зокрема, з метою оперативного рішення поточних питань. І одним із завдань держави в цьому зв'язку стає створення ефективної системи забезпечення прав громадян і соціальних інститутів на вільне одержання, поширення й використання інформації, як необхідної умови демократичного розвитку. Отже, володіння інформацією є на сьогоднішній день найважливішим політичним ресурсом, як на внутрішньодержавному, так і міжнародному рівні.

Процес формування глобального інформаційного суспільства представляється необоротним і вже сьогодні можна позначити його головні тенденції. По-перше, усюди інформація розцінюється й використовується як стратегічний ресурс держав, зокрема, у політичній й економічній відбувається інтенсивне формування інформаційного сектора економіки, що розвивається сьогодні більше швидкими темпами, чим інші області. По-друге, у всіх країнах інформація усе більше стає предметом масового споживання населення. В підсумку рух до глобального інформаційного суспільства – загальний напрямок, у першу чергу для розвинених країн.

Стрімкі й неоднозначні зміни соціальних, економічних, політичних й інших умов громадського життя, які відбуваються в світі становлення глобального інформаційного суспільства, викликають гостру необхідність у вироботці погоджених дій міжнародного співтовариства. Зміни, спрямовані на визначення загальних принципів обігу й основних засобів їхньої реалізації на рівні як окремих країн і регіонів, так і глобального соціуму в цілому. З одного боку, не одна країна нездатна, поодиноці впоратися з викладеними вище проблемами, з іншого боку - навіть якщо такі міжнародні механізми все-таки вдається виробити, то ефективність їхнього використання прямо буде залежати від виконання встановлених правил всіма учасниками інформаційного обміну. Практично всі експерти згодні з тим, що саме інформаційні технології - головний інструмент глобалізації. Вони формують масову свідомість, пристосовуючи його до нових реалій. Вони дозволяють вести глобальний безперервний моніторинг за станом всіх національних економік й інструментів їхнього регулювання. Тільки інформаційні технології, які розвиваються, у стані впоратися з тим ростом кількості інформаційних каналів, і обсягів повідомлень, до яких веде

глобалізація.

Революційна ламка суспільних цінностей, якою би радикальною вона не була зруйнувати їх не має можливості, тут працюють інші закономірності, де кращим є еволюційний процес розвитку й зміни цінностей, які втратили значення, і тільки такі трансформації можуть вважатися позитивними й значимими. Тут без наукового аналізу природи цього протиріччя, боротьби нового зі старим, без розуміння механізму його прояву й функціонування роботи, а часом і не можливо врахувати всю силу й глибину країн, які борються, і їхній вплив на хід історичного процесу. Подолання односторонніх негативних характеристик нового мислення - неграмотність, догматизм, схоластика, злість, агностицизм - найважливіше завдання націй, її утворення й нової етики. У зв'язку із цим виникає інтерес до пізнання основних принципів соціально-гуманітарного в процесі розвитку держави, суспільства, родини, особистості. У системі гуманітарної науки, природознавстві, освіті й етиці формуються й затверджуються нові регулятори людської діяльності, зміщається центр ваги пізнавального процесу. Чим вище й ширше рівень застосування наукових, педагогічних, моральних досягнень та природно наукових, гуманітарних і духовно моральних знань про виробничу й педагогічну практику, тим ширше й глибше можливості формування інтелекту, моральних цінностей і щирої теплоти й підстави для інтелектуалізації широкої наукової практики. У сучасних умовах розвитку науки й утворення, системи виховання, розвитку засобів пізнання немає нічого принципово недоступного науковій думці й діяльності людини. Життя вимагає поширення методів науки через систему освіти на всі області людської діяльності. Тут не може бути ніяких обмежень.

Постіндустріальне інформаційне суспільство висуває нові вимоги до утворення й розвитку особистості. Цей процес повинен бути цілісним, безперервним і набагато більше ефективним, чим зараз. Стрімко змінна у світі нова система навчання веління часу. Уже зараз стандартною є ситуація, коли молодий фахівець, закінчивши навчальний заклад, озброєний знаннями для життя у світі, якого більше не існує. У ХХІ сторіччі формування видатних учених і над продуктивні творчі колективи не будуть залишені за традиційною системою освіти. Система безперервної освіти й розвитку особистості в соціополюсах повинна поєднувати чотири напрямки: 1) розвиток фізичної й психологічної сили (варто застосовувати досягнення сучасної науки про здоровий спосіб життя, а також традиційних західних і східних психологічних систем); 2) розвиток особистості як члена соціуму (викладання технологій соціального успіху й суспільного співробітництва на основі ідей соціальної відповідальності особистості); 3) науковий і професійний зріст; 4) духовний ріст, опираючись, на глибинні національні коріння народу. Останнє в новій економіці буде неодмінно висуватися на перший план. Паралельно з нагромадженням економічного й інтелектуального багатства повинні розвиватися духовні якості особистості. У протилежному випадку зміст нагромадження багатства губиться, і цей процес може стати соціально небезпечним. Як точно висловився французький філософ Мішель Монтень: «Тому, хто не опанував науку добра, усіляка інша наука тільки шкодить». [4,с.135] Всі перераховані якості в ідеальному варіанті повинні, об'єднуватися, у кожній окремій особистості. Може здатися, що вирішити таке завдання неможливо. Проте, це не так. У передових країнах світу ведуться інтенсивні дослідження зі створення універсальної системи освіти. Освіта такого типу формує в людей гнучку психічну структуру, що може поєднувати багато різноманітних і часто протилежних рис, і здатну до постійних й адекватних змін під впливом нових знань. Розробляються універсальні мови математичних і лінгвістичних програм, універсальні психотехнічні системи й т.п. І тут по багатьом позиціям українські вчені перебувають на рівні найкращих світових досягнень. Індивідуалізація постіндустріального світу відрізняється своєрідністю своїх проявів: від промислових стандартів і використаних технологій для етичних й естетичних ідеалів. Вона висуває принципово нові вимоги до фахівців і спеціальностей, до самої технології й до мети освітнього процесу.

Характерною рисою нового утворення, що нами ще повинне бути створене, - це величезна розмаїтість інформаційного матеріалу, форм навчання, віку й початкової

підготовки слухачів, цілей і методів навчального процесу. Навчання при цьому здобуває масово-індивідуальний характер. Якщо навчальний процес ураховує індивідуальні особливості того, кого вчать, зменшується потреба в колективних формах навчання. Однак масовість навчального процесу зберігається. Це протиріччя можна зняти тільки при використанні нових інформаційних технологій і методів навчання. Основою таких автоматизованих методів утворення неминуче стають дистанційні способи навчання в з'єднанні з новими відповідними інформаційними технологіями. Підвищується потреба в створенні нової теорії освітнього процесу й оцінки його результатів. Такої теорії дотепер не існує, але на основі найбільш сучасних світових розробок можна представити її загальний обрис. Категорія духовності відбиває не тільки те, що пов'язане з утворенням, наукою, культурою, літературою, філософією, релігією, рівнем їхнього розвитку станом і змістом. Життя людини - це почуттєвий, раціональний і духовний світ не тільки його тіло, але й душа, духовність, совість, честь, воля, свобода й громадський обов'язок. Вона підкоряється специфічним законам розвитку суспільства і його саморегуляцій. Людина в суспільній свідомості не тільки відбиває матеріальний світ, але й освоює, розуміє, осмислює, успадковує минуле й створює майбутнє.

Без високої духовності всього населення планети не вижити, а людині не створити вільного суспільства й життя повного духовного сенсу. І як відзначив наш великий співвітчизник Г.С.Сковорода: «дерево без душі, - дрова, трава - сіно, а людина - труп». [4,с.132] Занепад духовності має згубні наслідки не тільки для людини, але й для суспільства в цілому. Немає руйнівнішої зброї, чим не одухотворена думка. Рівень духовності суспільства визначає його здатність до прогресу. Тому будь-яка сучасна й майбутня соціальна структура повинна піклуватися, про розвиток духовності своїх членів. Аналіз проблем духовності, духовного розвитку, духовного життя суспільства досить складний і залежить від особливостей підходу до визначення основного поняття. Духовність - це специфічний стан самосвідомості людини, що проявляється по-різному (у тому числі й рівнем моральності). Це особливий психологічний стан людини. Духовна людина керується іншими мотивами, чим бездуховні люди, у нього інший тип поведінки, інший тип думки.

Нині ми переживаємо, криза духовності через втрату тих внутрішніх обмежень, які не дають людині впасти в безодню своїх егоїстичних прагнень. Але шлях духовності - це шлях до консолідації суспільства. Саме по цьому соціально-економічні структури нового типу будуть неодмінно піклуватися про розвиток духовності, збільшуючи, таким чином, свій соціальний капітал. Життя владне й вимагає нових більш вдосконалених форм соціально-духовної інтеграції й глобалізації, духу й волі для рішення завдань, які стали перед людством. Необхідно неупинно шукати шляхи подолання дезорганізації соціального життя шляхом формування індивідуальної й суспільної свідомості, духовності кожної людини, переборюючи стихійність у матеріальному й духовному суспільному процесі. З розвитком людської діяльності на рубежі третього тисячоріччя суспільна свідомість, науковий світогляд і суспільно корисна праця впливають на результати суспільної практики, у тому числі й на трудове, наукове, педагогічне, правове, моральне, психологічне життя. У процесі постійного духовного творення людина з ростом власних знань, завдяки трудовій діяльності, духовній зрілості, і технологічним можливостям стає хранителем, і творцем життя у всесвіті. Все це вимагає величезних знань, міждисциплінарних досліджень, у яких провідна методологічна, інтегруюча й глобалізуюча роль належить соціальній філософії, що відкриває можливості для виявлення певних етапів, і тенденцій росту, розвитку, пізнання, і зв'язок часів і норм нової етики. Саме загальна філософська й побутова культура впливають на методологію науки й світогляду, роботи й етики, у цілому й дозволяють розкрити закономірності взаємодії систем науки, роботи й моральності, усього поля цивільної свідомості людства, шляхи її розвитку й діяльності.

Висновки

Сучасний світ свідчить про високі темпи розвитку науки, утворення, системи виховання технології, які розширюють і поглиблюють наші знання у всесвіті, у свідомості

самої людини. Динамічний розвиток і поширення комп'ютерних систем, зростає залежність соціальної життєдіяльності від інформаційних технологій, зростає роль гуманітарних і соціальних дисциплін.

Перспективи подальших наукових досліджень

Взаємозв'язок, масштабність і тривалість глобальних проблем по-новому ставить перед людством питання про те, як нейтралізувати або хоча б послабити їх. Мова йде про необхідність спільного колективного рішення глобальних проблем, об'єднання зусиль всіх країн світу й всіх політичних сил планети. На яких основах це можна зробити? Першою й головною умовою є мир, мирний розвиток, різке скорочення військових витрат. Другою умовою виступає всебічне співробітництво, взаємне врахування інтересів, розвиток науки й збагачення її досягненнями всіх держав. Всі народи сьогодні повинні переосмислити практику свого життя, політику своїх держав, переоцінити свої ресурси розвитку. Необхідне значне розширення міжнародного співробітництва на самих різних рівнях - двосторонньому, багатобічному, регіональному і всесвітньому з використанням різних міжнародних інститутів й організацій, насамперед ООН. Широке використання комп'ютерів, побудова комп'ютерного суспільства виведе людство на принципово новий рівень у розвитку цивілізації. Успіхи сучасної науки демонструють її колосальні можливості. Промисловість і сільське господарство, транспорт, зв'язок, система керування, утворення, охорона здоров'я, спорт - все це в сучасному суспільстві опирається на досягнення науки.

Список використаної літератури

1. Головани В.А., Бритков В.Б., Дубовский С.В. Информационное клонирование в процессах глобализации. // *Общественные науки и современность*. - 2005. - №6. - С. 121-127.
2. Воронович Б.А. Торукало В.П. Человек в глобализирующемся мире – проблемы и тенденции. // *Социально-гуманитарные знания*. – 2004. - № 4. - С. 175-185.
3. Капица С.П. Историческое время, информация, демографическая революция и будущее человечества. // *Общественные науки и современность*. - 2006. - №4. - С. 137-147.
4. Марчук Е. Украина – новая парадигма прогресса. К.; «Авалон» 2001 г. 224с.
5. Чернов А. Глобальное информационное общество. // *Международная жизнь*. – 2004. - №9. – С. 121-130.
6. Яновский Р.Г. Социальная динамика гуманитарных перемен. М.: «Книга и бизнес»; 2001, 424с.

П.В. ВОЛОДИН

Запорожский национальный технический университет, Запорожье

ЧЕЛОВЕК И ЕГО ГЛОБАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ

Специфика глобальных проблем составляет, прежде всего, в том, что они касаются каждого живущего человека на земле, требуют для своего решения объединенных усилий всего человечества. В конце концов, они все находятся в такой сложной взаимозависимости, что решение одной из них не возможно без учета других проблем.

Ключевые слова: человек, глобальность, развитие, экономика, гуманизм

P.VOLODIN

Zaporozhye national technical university, Zaporozhye

THE PERSON AND HIS GLOBAL PROBLEMS

The specific of global problems goes, foremost, in that they touch above-ground everybody on earth, require the incorporated efforts of all humanity for the decision. Finally, they all are in such difficult interdependence, that decision of one of them not possibly without the account of other problems.

Key words: person, globality, development, economy, humanism

Стаття надійшла до редакції 23.02.11р.